EUROOPA
KOMISJON

Brüssel, 21.2.2024
COM(2024) 82 final

KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE

ELi tugevdamine ambitsioonikate reformide ja investeeringute abil

{SWD(2024) 70 final}

KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE

ELi tugevdamine ambitsioonikate reformide ja investeeringute abil

Käesolev teatis märgib taaste- ja vastupidavusrahastu tegevusaja esimese poole lõppu. 2021. aasta veebruaris COVID-19 pandeemia majanduslikele ja sotsiaalsetele tagajärgedele reageerimiseks loodud taaste- ja vastupidavusrahastu on ELi taasterahastu „NextGenerationEU“ (NGEU) keskne element. Taaste- ja vastupidavusrahastu, mis on määratud tegutsema kuni 2026. aasta lõpuni, on enneolematu nii ulatuse kui ka ambitsioonikuse poolest. Selle eesmärgid on olnud küljest aidata liikmesriikidel toibuda pandeemia laastavast majanduslikust ja sotsiaalsest mõjust ja väljuda sellest tugevamana, teisest küljest suurendada ELi vastupanuvõimet ning muuta meie majandus ja ühiskond tulevikukindlaks, eelkõige toetades rohe- ja digipööret. Taaste- ja vastupidavusrahastu on ELi esimene suur tulemuspõhine rahastamisprogramm, millega eraldatakse liikmesriikidele rahalisi vahendeid edusammude eest, mida nad on teinud oma riiklikes taaste- ja vastupidavuskavades esitatud ambitsioonikate reformide ja investeeringute elluviimisel. Need reformid ja investeeringud peavad olema kooskõlas taaste- ja vastupidavusrahastu määruses kindlaks määratud ELi prioriteetidega ning käsitlema asjaomase riigi probleeme, mis on tehtud kindlaks majandus- ja tööhõivepoliitika koordineerimise Euroopa poolaasta raames esitatud riigipõhistes soovitustes.

Taaste- ja vastupidavusrahastu määruse jõustumisele järgnenud kolme aasta jooksul on liikmesriigid kasutanud taaste- ja vastupidavusrahastut strateegiliselt oma reformi- ja investeerimiskavade edendamiseks ning nii pikaajaliste kui ka uute probleemide lahendamiseks. 225 miljardit eurot on juba välja makstud ning ligikaudu 75 % 2023. aasta lõpuks kavandatud eesmärkidest ja sihtidest on komisjon juba hinnanud rahuldavalt täidetuks või on liikmesriigid on teatanud, et need on täidetud. Lisaks on liikmesriigid oma taaste- ja vastupidavuskavade kaudu teinud märkimisväärseid edusamme Euroopa poolaasta raames esitatud riigipõhiste soovituste täitmisel.

Taaste- ja vastupidavusrahastu toetab tulemuslikult ELi majanduse taastumist. Hinnanguliselt ligikaudu pool ELi avaliku sektori investeeringute eeldatavast kasvust aastatel 2019–2025 saadakse ELi eelarvest, eelkõige taaste- ja vastupidavusrahastust rahastatavatest investeeringutest[1]. Komisjoni modelleerimine[2] näitab, et tänu taasterahastule

---

[1] Vt Euroopa majandusprognoos – sügis 2023, kättesaadav aadressil: https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-forecast-and-surveys/economic-forecasts/autumn-2023-economic-forecast-modest-recovery-ahead-after-challenging-year_en.

Üheskoos on taaste- ja vastupidavusrahastu ning ühtekuuluvuspoliitika fondid ELi eelarvest tehtavate investeeringute peamine rahastamisallikas.

[2] QUEST on ülemaailmne makromajanduslik mudel, mida majandus- ja rahandusküsimuste peadirektoraat (DG ECFIN) kasutab makromajanduspoliitika analüüsimiseks ja uuringuteks, vt https://economy-finance.ec.europa.eu/economic-research-and-databases/economic-research/macroeconomic-models/quest-macroeconomic-model_en. Lisateavet QUESTi tulemuste kohta seoses taaste- ja vastupidavusrahastu makromajandusliku mõjuga vt komisjoni talituste töödokumendis taaste- ja vastupidavusrahastu vahehindamise kohta.

„NextGenerationEU“[3] võib ELi reaalne SKP olla 2026. aastal kuni 1,4 % suurem, kui see oleks ilma taasterahastuta. Mudelsimulatsioonid viitavad ka ELi tööhõive märkimisväärsele lühiajalisele kasvule (kuni 0,8 %). Prognooside kohaselt kaasnevad sellega keskpikas perspektiivis püsivalt kõrgemad reaalpalgad, mis kajastavad liikmesriikide tehtud investeeringutest tuleneda võivat tootlikkuse kasvu. Üks neljandik kuni üks kolmandik taaste- ja vastupidavusrahastu hinnangulisest kogumõjust SKP-le on tingitud positiivsest ülekanduvast mõjust liikmesriikide vahel, mis tuleneb investeeringute samaaegsest rakendamisest kõikjal liidus.

Taaste- ja vastupidavusrahastu on osutunud paindlikuks vahendiks, mis aitab liikmesriikidel toime tulla uute probleemide ja oludega. Venemaa provotseerimata agressioon Ukraina vastu põhjustas Ukrainas kujutlematuid raskusi ning põhjustas üleilmseid energiaturu ja tarneahela häireid. Aastakümnete suurimad energia ja tarbekaupade hinnatõusud põhjustasid paljudele leibkondadele kogu Euroopas elukalliduse kriisi, mis tabas kõige rängemini haavatavaid inimesi. Sellega seoses said liikmesriigid taotleda oma olemasolevate taaste- ja vastupidavuskavade muutmist, et võtta arvesse uusi objektiivseid asjaolusid, nagu kiire inflatsioon ja tarneahela häired. Lisaks oli liikmesriikidel kava „REPowerEU“ raames võimalik saada lisavahendeid, et lisada REPowerEU peatükid ning hoogustada reforme ja investeeringuid, mis mitmekesistavad ELi energiavarustust, kiirendavad rohepööret ja toetavad haavatavaid leibkondi.

Seoses selle ainulaadse ja ajaliselt piiratud vahendi tegevussaja esimese poole lõpuga avaldab komisjon oma vahehindamise. Kooskõlas taaste- ja vastupidavusrahastu määruse nõuetega hinnatakse vahehindamises taaste- ja vastupidavusrahastu edusamme oma eesmärkide saavutamisel, tuginedes kättesaadavatele tõenditele. Selleks võetakse arvesse viit hindamiskriteeriumi, milleks on tulemuslikkus, tõhusus, asjakohasus, sidusus ja Euroopa lisaväärtus. Käesolevale teatisele lisatud komisjoni talituste töödokumendis on esitatud täiendavad üksikasjad komisjoni vahehindamise kohta. Hindamine põhineb mitmekesistel allikatel, sealhulgas välistöövõtjate konsortsiumi läbi viidud sõltumatul uuringul, mis avaldatakse paralleelselt, ja ulatuslikel konsultatsioonidel[4].

Käesolevas teatises esitatakse vahehindamise peamised järeldused ning tehakse kokkuvõte taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamisest. 1. punktis hinnatakse taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamisel seni tehtud edusamme, keskendudes kohapeal saavutatud konkreetsetele tulemustele. 2. punktis vaadeldakse, mis on hästi toiminud ja mida saaks parandada, ning tuuakse välja senised peamised õppetunnid. 3. punktis tehakse kokkuvõte ja kirjeldatakse edasisi samme.

---

[3] Taasterahastu „NextGenerationEU“ kogueelarve on 806,9 miljardit eurot (2021. aasta hindades), millest 723,8 miljardit eurot on ette nähtud taaste- ja vastupidavusrahastule (toetused ja laenud). Lisaks saavad taasterahastust „NextGenerationEU“ vahendeid REACT-EU, mis täiendas 2014.–2020. aasta ühtekuuluvuspoliitika programme 50,6 miljardi euroga, õiglase ülemineku fond (10,9 miljardit eurot), maaelu areng (8,1 miljardit eurot), programm „InvestEU“ (6,1 miljardit eurot), programm „Euroopa horisont“ (5,4 miljardit eurot) ja rescEU (2 miljardit eurot).

[4] Taaste- ja vastupidavusrahastu (2020–2024) – vahehindamine (europa.eu)

1. **Taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamisel on tehtud nähtavaid edusamme**

1.1. Rakendamine on andnud liikmesriikides käegakatsutavaid tulemusi

Liikmesriigid viivad ellu oma taaste- ja vastupidavuskavades sisalduvaid reforme ja investeeringuid. 2023. aasta lõpuks oli komisjon juba hinnanud rahuldavalt täidetuks rohkem kui 1 150 eesmärki ja sihti[5]. Nende eesmärkide ja sihtide saavutamine on andnud konkreetseid tulemusi kohapeal, andes selgelt märku, et taaste- ja vastupidavusrahastu mõjutab olukorda kogu ELis. Tekstikastis 1 on selle kinnituseks esitatud ilmekaid näiteid investeeringutest ja reformidest, mis on andnud käegakatsutavaid tulemusi kohapeal, näiteks võitlus agressiivse maksuplaneerimisega, võrdne juurdepääs haridusele, sotsiaalne kaasatus ning toetus säästvale liikuvusele ja transpordile.

Tekstikast 1. Taaste- ja vastupidavusrahastu annab käegakatsutavaid tulemusi kohapeal

Küpros on suurendanud oma jõupingutusi võitluses agressiivse maksuplaneerimise vastu. *Tagamaks, et rahvusvaheliste ettevõtjate maksed ei jää ELis maksustamata, võttis Küpros vastu reformi, millega kehtestatakse kinnipeetav maks nn koostööd mittetegevatele jurisdiktsioonidele tehtavatele maksetele. See on oluline samm, mis sillutab teed edasistele meetmetele selles küsimuses.*

Bulgaaria on astunud samme oma miinimumsissetuleku kava piisavuse ja katvuse parandamiseks. *Seadusandlike muudatuste vastuvõtmisega suurendas Bulgaaria ajavahemikul 2022–2024 järk-järgult kõigi nende inimeste sissetulekukünnist, kes võiksid miinimumsissetuleku skeemist toetust saada. See on suur samm pikaaegsete sotsiaalsete probleemide lahendamiseks riigis.*

Austria on kasutusele võtnud ühispileti „KlimaTicket“, mis muudab kliimasõbraliku liikuvuse lihtsaks ja taskukohaseks. *See on ühtne kindlasummaline pilet, mis võimaldab kasutada peaaegu piiramatult ühistransporti kogu Austrias, ja mis on üliõpilastele, eakatele, puuetega inimestele ja peredele madalama hinnaga. Alates selle käivitamisest 2021. aasta oktoobris on kliimapileteid ostnud juba üle 260,000 austerlase.*

Leedu on vastu võtnud aastatuhande koolide arendamise programmi, et korraldada ümber ja parandada koolide taristut ning tagada Leedu lastele võrdne juurdepääs haridusele. *Programmi eesmärk on tagada, et kõigil lastel – olenemata nende taustast – oleks juurdepääs kvaliteetsetele koolidele. See on väga oluline, kuna Leedu linna- ja maapiirkondade erinevused ning sotsiaal-majanduslik lõhe haridustulemustes on üle ELi keskmise. Programmi rakendab vähemalt 80 % Leedu omavalitsustest, mille tulemusel saab 2026. aasta juuni lõpuks toetust 150 kooli.*

[5] Kui liikmesriigid esitavad maksetaotlusi, hindab komisjon esitatud tõendeid ja teeb kindlaks, kas on täidetud nõukogu rakendusotsuse lisas sätestatud asjakohaste eesmärkide ja sihtide nõuded. See on rahaliste vahendite väljamaksmise eeltingimus.

Kooskõlas tehtud edusammude ja saavutatud tulemustega on ELi liikmesriikide majanduse toetamiseks välja makstud 225 miljardit eurot. Eelmaksetena on välja makstud ligi 67 miljardit eurot, mis aitas leevendada kriisi lühiajalist mõju liikmesriikide eelarvetele ja käivitada kavade rakendamise[6]. Lisaks on välja makstud 157,2 miljardit eurot seoses eesmärkide ja sihtide rahuldava täitmisega, mis kajastab reformide ja investeeringute edukust kohapeal. Suur osa nendest väljamaksetest on seotud eduga tehtud reformide rakendamisel, mille rakendamine on teadlikult toodud ettepoole, et panna alus edukatele investeeringutele taaste- ja vastupidavusrahastu eluea teisel poolel.

Ligikaudu 75 % 2023. aasta lõpuks kavandatud eesmärkidest ja sihtidest on komisjon juba hinnanud täidetuks või on liikmesriigid on teatanud, et need on täidetud[7]. Isegi need liikmesriigid, kes ei ole seni esitanud maksetaotlusi ega saanud taaste- ja vastupidavusrahastust rahalisi vahendeid, on juba teinud edusamme oma taaste- ja vastupidavuskavades esitatud reformide ja investeeringute rakendamisel.

1.2. Kõik kavad on läbi vaadatud, et maksimeerida taaste- ja vastupidavusrahastu mõju muutuvates oludes

2023. aastal keskendusid liikmesriigid sellele, et kohandasid oma taaste- ja vastupidavuskavasid uute probleemide lahendamiseks, jätkates samal ajal kavade rakendamist. Kasvanud energiahinnad, kiire inflatsioon ja tarneahela häired, mille on põhjustanud Venemaa provotseerimata agressioonisõda Ukraina vastu, ning mõnel juhul loodusõnnetused, tegid liikmesriikide jaoks keeruliseks oma taaste- ja vastupidavuskavade teatavate reformide ja investeeringute rakendamise. Komisjon toetas liikmesriike[8] nende jõupingutustes leevendada neid väliseid piiranguid ning vaadata läbi oma taaste- ja vastupidavuskavade asjakohased meetmed, kasutades taaste- ja vastupidavusrahastu määruses sätestatud paindlikkust. Muudatused andsid ka võimaluse ajakohastada taaste- ja vastupidavuskavasid, et võtta arvesse läbivaadatud rahaeraldisi liikmesriikidele[9] ning kasutada ära taaste- ja vastupidavusrahastu raames kättesaadav ülejäänud laenutoetus[10].

Kavade läbivaatamisega tagati, et taaste- ja vastupidavuskavad jäävad nii ambitsioonikaks kui ka eesmärgipäraseks. 2023. aastal ajakohastati kõiki taaste- ja vastupidavuskavasid, pöörates erilist tähelepanu mitte ainult meetmete kvaliteedile, vaid ka nende küpsusele ja rakendamisperioodile, võttes arvesse taaste- ja vastupidavusrahastu tähtajalisust. Kohustusi, mis ei olnud objektiivsete asjaolude tõttu enam saavutatavad, kohandati ja paljudel juhtudel asendati need sobivamate alternatiividega, säilitades samal ajal taaste- ja vastupidavuskava algse eesmärgi. Taaste- ja vastupidavusrahastu lai kohaldamisala on andnud liikmesriikidele vajaliku paindlikkuse vahendite eraldamisel vastavalt nende

---

6 Eelmakseteks ette nähtud 67 miljardist eurost 10,4 miljardit eurot maksti välja 2023. aasta lõpus ja 2024. aasta alguses, pärast REPowerEU peatükkide heakskiitmist.

7 Liikmesriigid esitavad kaks korda aastas esitatavates aruannetes andmed saavutatud eesmärkide ja sihtide kohta.

8 Suunised riiklike taaste- ja vastupidavuskavade kohta REPowerEU kontekstis – Euroopa Komisjon (europa.eu)

9 Kooskõlas taaste- ja vastupidavusrahastu määruse artikli 11 lõikega 2 ajakohastati 2022. aasta juunis iga liikmesriigi tagastamatu rahalise toetuse maksimaalset summat, võttes aluseks Eurostati andmed SKP reaalkasvu muutuse kohta 2020. aastal ja reaalse SKP kumulatiivse muutuse ajavahemikul 2020–2021.

10 Liikmesriigid võisid taotleda (täiendavat) laenutoetust kuni 31. augustini 2023, nagu on sätestatud taaste- ja vastupidavusrahastu määruse artikli 14 lõikes 2. Taaste- ja vastupidavusrahastust laenutoetuseks kättesaadavast 385,8 miljardi euro suurusest rahastamispaketist oli 2023. aasta lõpuks kulukohustustega seotud peaaegu 291 miljardit eurot.

muutuvatele prioriteetidele kooskõlas taaste- ja vastupidavusrahastu eesmärkidega. Tekstikastis 2 on toodud näiteid selle kohta, kuidas muudatused on maksimeerinud taaste- ja vastupidavusrahastu mõju sellistes valdkondades nagu katastroofide ennetamine, kommunaalteenuste kvaliteet või rahastamisvahendid VKEde toetamiseks.

Tänu läbivaatamistele on liikmesriikidele antava ELi toetuse maht märkimisväärselt suurenenud. 2023. aastal tehti ELi majandusele kättesaadavaks ligikaudu 150 miljardit eurot, mis koosneb REPowerEU peatükkidele antavatest lisatoetustest ning 125,5 miljardi euro ulatuses laenudest. Laenutoetuse laialdane kasutuselevõtt näitab taaste- ja vastupidavusrahastu jätkuvat atraktiivsust tulevikku suunatud ELi majanduse toetamise ja ümberkujundamise

Tekstikast 2. Kõik kavad on läbi vaadatud, et maksimeerida nende mõju muutuvates oludes

Sloveenia on taotlenud täiendavat laenutoetust, et tulla toime 2023. aasta augustis riiki tabanud üleujutuste laastava mõjuga. *Lisalaenud toetavad veelgi Sloveenia vastupanuvõimet kliimamuutuste mõju suhtes ja hoogustavad riigi rohepööret, näiteks investeerides hoonete kestlikku renoveerimisse ning kahe üleujutustes ja tormides kannatada saanud piirkondliku raudteeliini rekonstrueerimisse.*

Itaalia on võtnud sihipäraseid meetmeid, et tugevdada kohtuasjade kuhjumise vähendamise vahendeid tsiviilkohtusüsteemis. *See hõlmab meetmeid kohtuameti tugevdamiseks ja stiimulite loomist kohtuasutustele, et saavutada pooleliolevate kohtuasjade arvu vähendamise eesmärgid. Lõppeesmärk on luua ettevõtlussõbralikum keskkond, meelitada ligi rohkem investeeringuid ja soodustada majanduskasvu.*

Horvaatia on kasutanud täiendavat laenutoetust, et võtta arvesse kiire inflatsiooni mõju ühisveevärgi projektile. *Kasvanud ehitushinnad muutsid ehitatud või rekonstrueeritud ühisveevõrgu kilomeetrite eesmärgist kinnipidamise osaliselt võimatuks. Horvaatia otsustas siiski taotleda täiendavat laenutoetust mitte ainult suurenenud ehituskulude katmiseks, vaid isegi meetme ambitsioonikuse suurendamiseks. Läbivaadatud taaste- ja vastupidavuskavaga suurendatakse ühisveevärgi ehitamise või rekonstrueerimise lõppeesmärki 956 kilomeetrilt 1 087 kilomeetrini. See suurendab veelgi nende kodanike arvu, kes saavad parema juurdepääsu veevarustusele.*

Hispaania on lisanud rahastamisvahendid, et parandada VKEde juurdepääsu rahastamisele. *Arvestades, et VKEdel on Hispaania majandusmaastikul keskne roll, taotles Hispaania lisalaene, et parandada VKEde juurdepääsu kapitaliturgudele ja stimuleerida erainvesteeringuid, eelkõige rohe- ja digisektoris tegutsevate VKEde jaoks.*

vahendina. Tingimusel, et kõik eesmärgid ja sihid täidetakse, eraldatakse taaste- ja vastupidavusrahastust ELi majandusele kokku 650 miljardit eurot rahalist toetust[11].

1.3. Kava „REPowerEU“ kiirendab veelgi rohepööret

Taaste- ja vastupidavusrahastu aitab kiirendada ELi rohepööret. Taaste- ja vastupidavusrahastu määruses nõutakse, et kõigis taaste- ja vastupidavuskavades eraldataks kogueraldisest rohepööret toetavatele meetmetele vähemalt 37 %. Kõik liikmesriigid on selle eesmärgi ületanud (keskmiselt 40 %), kusjuures mõned liikmesriigid on pühendanud kliimaeesmärkidele üle 50 % oma kava kogumahust. Kliimakulutuste hinnanguline suurus on ligikaudu 275 miljardit eurot. Lisaks sellele peavad kõik taaste- ja vastupidavusrahastust toetatavad meetmed järgima olulise kahju ärahoidmise põhimõtet, muutes taaste- ja vastupidavusrahastu esimeseks ELi rahastamisvahendiks, kus see põhimõte on horisontaalne üldine rahastamiskõlblikkuse kriteerium. Lisaks toetatakse taaste- ja vastupidavusrahastust koos Euroopa Sotsiaalfond+ ja õiglase ülemineku fondiga tööhõive- ja sotsiaalpoliitikat, aidates muuta rohepööret õiglaseks.

Kava „REPowerEU“ aitab säästa veelgi rohkem energiat, kiirendab puhta energia tootmist ja mitmekesistab ELi energiavarustust. 2023. aasta märtsis jõustus muudetud taaste- ja vastupidavusrahastu määrus, milles nõutakse, et liikmesriigid lisaksid oma taaste- ja vastupidavuskavadesse REPowerEU peatükid. Pärast seda on heaks kiidetud 23 REPowerEU peatükki[12]. Need hõlmavad reforme ja investeeringuid, mis aitavad säästa energiat, aitavad kaasa taastuvenergia tootmisele ja vähendavad meie sõltuvust Venemaa fossiilkütustest, luues vastupidavamad energiavõrgud.

REPowerEU peatükkide kaudu eraldatakse rohepöörde kiirendamiseks veel 60 miljardit eurot. Sellest 40 miljardit moodustavad REPowerEU peatükkide jaoks hiljuti taotletud laenud, ülejäänu aga REPowerEU meetmetele heitkogustega kauplemise süsteemi ja Brexitiga kohanemise reservi vahenditest antavad täiendavad toetused. REPowerEU peatükkidega kehtestatud reformid ja investeeringud täiendavad ja kiirendavad taaste- ja vastupidavuskavades juba sisalduvaid reforme ja investeeringuid. Tekstikastis 3 on esitatud näiteid selle kohta, kuidas REPowerEU peatükid kiirendavad rohepööret. Kava „REPowerEU“ meetmed toovad kaasa märkimisväärseid investeeringuid, mille eesmärk on näiteks võtta kasutusele taastuvenergia tootmisvõimsus, sealhulgas hiljuti välja töötatud tehnoloogiad, nagu avamere tuuleenergia, luua elektrisalvestusvõimsus, vähendada küttesüsteemide CO_2 heidet; arendada vesinikutootmise võimsust ning toetada energiaostuvõimetuse leevendamise meetmeid. Lisaks on liikmesriigid lisanud oma REPowerEU peatükkidesse ambitsioonikad reformid, näiteks selleks, et lihtsustada haldusmenetlusi ja hõlbustada taastuvate energiaallikate kasutuselevõttu või arendada rohelisi kutseoskusi, mis peaksid hõlbustama üleminekut töötajate ja VKEde jaoks.

[11] 2023. aasta lõpuks (mis on taasterahastuga „NextGenerationEU“ seotud taaste- ja vastupidavusrahastu vahendite eraldamise tähtaeg) oli ELi majandusele eraldatud ligikaudu 650 miljardit eurot rahalist toetust. See jaguneb toetusteks (357 miljardit eurot) ja laenudeks (291 miljardit eurot).

[12] Ülejäänud neli liikmesriiki (Bulgaaria, Saksamaa, Iirimaa ja Luksemburg) ei ole komisjonile REPowerEU peatükki veel esitanud.

Kavaga „REPowerEU“ edendatakse ka rohelise kokkuleppe tööstuskava[13] eesmärke ja luuakse soodsam keskkond ELi tööstuse konkurentsivõime ja nullnetotehnoloogia tööstuse tootmisvõimsuse suurendamiseks. Taaste- ja vastupidavuskavasid, sealhulgas nende uusi REPowerEU peatükke, saab ja tuleks kasutada puhta tehnoloogiaga tootmise toetamiseks. Näiteid investeeringutest või reformidest, mis on otseselt suunatud nullnetotööstusele, võib näha Hispaanias, Horvaatias, Itaalias, Poolas ja Portugalis. Näiteid tööstuse CO_2 heite vähendamise toetamisest võib leida Belgiast, Saksamaalt, Kreekast, Prantsusmaalt, Ungarist, Itaaliast, Portugalist ja Sloveeniast. Kokku toetatakse taaste- ja vastupidavusrahastust puhast tehnoloogiat, puhast energiat ja Euroopa tööstuse CO_2 heite vähendamist 68 miljardi euroga.

[13] Teatis: Rohelise kokkuleppe tööstuskava kliimaneutraalsuse ajastuks | Euroopa Komisjon (europa.eu)

Tekstikast 3. Kava „REPowerEU“ kiirendab rohepööret

Taaste- ja vastupidavuskavad, mis kujutavad endast ainulaadset reformide ja investeeringute kombinatsiooni, aitavad märkimisväärselt kaasa Euroopa energiasüsteemi CO_2 heite vähendamisele. Võttes arvesse ELi eesmärki saavutada 2050. aastaks kliimaneutraalsus ja vahe-eesmärki vähendada kasvuhoonegaaside heidet 2030. aastaks vähemalt 55 %, samuti käimasolevaid kõnelusi vähendamiseesmärgi seadmise üle 2040. aastaks (vt komisjoni hiljutine teatis 2040. aasta kliimaeesmärkide kohta, COM (2024)63), ei nõua elektriturgude CO_2 heite vähendamine mitte ainult tehnoloogilist üleminekut taastuvatele energiaallikatele, vaid ka vajaliku taristu ehitamist, et tagada energiajulgeolek ja taskukohasus kõigi kodanike jaoks. Selleks lisasid liikmesriigid oma REPowerEU peatükkidesse täiendavaid meetmeid.

Energiaturgude CO_2 heite vähendamine ja nende muutmine taastuvatel energiaallikatel põhinevaks: liikmesriigid kiirendavad ja võtavad ulatuslikult kasutusele taastuvad energiaallikad

- ***Tšehhi*** *on läbi viinud kaugeleulatuvad reformid, millega kaotatakse kuni 50 kW võimsusega taastuvenergiajaamade loanõuded, lühendatakse loamenetlusi ja luuakse ühtne digitaalne kontaktpunkt, et aidata taotlejaid loamenetlustes.*
- ***Belgia*** *arendab Belgia Põhjameres välja nn energiasaare, mis võimaldab ühendada vähemalt 3,15 GW tulevast avamere tuuleenergia võimsust maismaa elektrivõrku.*

Energiavarustuskindluse ja taskukohase energia tagamine: liikmesriigid kindlustavad energiavõrgud, parandades taristut ja kõrvaldades kitsaskohad

- ***Slovakkia*** *ajakohastab 250 km ülekandeliine, laiendab elektrikaubandust naaberliikmesriikidega ja optimeerib taastuvatest energiaallikatest toodetud elektrienergia kasutamist.*
- ***Läti*** *suurendab energiavarustuse kindlust ja stabiilsust, et kiirendada piiriülese projekti elluviimist, mis on praegu käsil Lätil, Leedul, Eestil ja Poolal, ning mille eesmärk on tagada Balti riikide elektrivõrkude sünkroniseerimine Mandri-Euroopa võrguga.*

ELi tööstuse konkurentsivõime suurendamine: liikmesriigid suurendavad nullnetotehnoloogia tööstuse tootmisvõimsust

Portugal *toetab investeeringuid nullnetotehnoloogia tootmisprojektidesse, et suurendada Portugali tööstuse konkurentsivõimet. Kokku on eraldatud 50 miljonit eurot, et toetada üksikettevõtteid või -projekte investeerimisel nullnetotööstuse määrusega kooskõlas olevatesse tehnoloogiatesse, nagu fotogalvaaniline päikeseenergia, maismaa- ja avamere tuuleenergia ning akud ja salvestamine.*

1.4. Rakendamine ja väljamaksed peaksid tulevikus hoogustuma

Taaste- ja vastupidavusrahastust tehtavad väljamaksed aeglustusid 2023. aasta esimesel poolel, kuid hoogustusid viimastel kuudel taas. 2023. aastal keskendusid liikmesriigid oma

taaste- ja vastupidavuskavade läbivaatamisele ja REPowerEU peatükkide lisamisele, pidades eelkõige silmas eespool nimetatud välisarenguid, mistõttu aeglustus maksetaotluste esitamine. Taaste- ja vastupidavuskavade läbivaatamise edenedes kiirenes maksetaotluste esitamine 2023. aasta teisel poolel märkimisväärselt. 2023. aasta maist detsembrini esitati 26 maksetaotlust ja maksti välja 60,9 miljardit eurot. Enamik neist väljamaksetest tehti 2023. aasta viimases kvartalis. 2023. aasta lõpuks oli kaheksa liikmesriiki juba saanud üle 40 % oma toetustest ja taaste- ja vastupidavusrahastu kogu rahastamispaketist oli välja makstud üle 34 %.

Samasugune hoog peaks taaste- ja vastupidavusrahastu tegevusaja teises pooles seoses kiirema rakendamise tempoga jätkuma. Komisjon hindab praegu enam kui 650 eesmärki ja sihti, kuna 2023. aasta lõpus esitati 18 maksetaotlust. Kui need eesmärgid ja sihid leitakse olevat rahuldavalt täidetud, makstakse välja veel 41 miljardit eurot, mis tähendab, et 2024. aasta juuniks moodustavad väljamaksed kokku üle 40 % taaste- ja vastupidavusrahastu rahastamispaketist. See hoog peaks jätkuma ka aasta teisel poolel. Praeguse kava kohaselt, mis põhineb liikmesriikide esitatud teabel, eeldab komisjon, et ta saab sel aastal veel üle 20 täiendava maksetaotluse, mis vastab enam kui 100 miljardi euro suurusele väljamaksele 2024. aastal.

Kuna taaste- ja vastupidavusrahastu tegutseb 2026. aastani, peaksid liikmesriigid rakendamist kiirendama. Rakendamist tuleb kiirendada kõigi kavades sisalduvate reformide ja investeeringute puhul. Kavade läbivaatamine 2023. aastal sillutas sellele teed.

2. Taaste- ja vastupidavusrahastu on toetanud taastumist ja toonud ELi rahastamisse innovatsiooni

2.1. Taaste- ja vastupidavusrahastu toetab tõhusalt ELi majanduse taastumist

Kuigi on veel vara hinnata taaste- ja vastupidavusrahastu mõju kogu ulatust, on see vahend sillutanud teed ELi majanduse taastumisele. Taasterahastu „NextGenerationEU“ raames ELi tasandil võetud sihikindlad ja koordineeritud meetmed on andnud tugeva signaali Euroopa ühtsusest, mis on suurendanud majanduslikku usaldust ja aidanud stabiliseerida turu ootusi. Pärast taaste- ja vastupidavusrahastu loomist koostasid liikmesriigid 2021. aastal üsna kiiresti enamiku algsetest taaste- ja vastupidavuskavadest ja peagi algas nende rakendamine. Majandustegevus taastus 2021. aasta kolmandaks kvartaliks pandeemiaeelsele tasemele. Tööhõive määr tõusis rekordiliselt kõrgele, samal ajal kui töötus langes 2023. aasta mais rekordiliselt madalale tasemele (ligikaudu 6 %) ja on sellest ajast saadik püsinud selle näitaja lähedal. See on veelgi märkimisväärsem arvestades kahe kord põlvkonna jooksul ette tuleva majandussõoki, COVID-19 ja energiakriisi kokkulangemist. Suudeti vältida pikaajalist kahjulikku mõju, mida need kriisid oleksid võinud tekitada ELi tööturgudele. Need positiivsed majandus- ja tööhõivetulemused ei ole loomulikult üksnes taaste- ja vastupidavusrahastu teene. Olulist rolli mängisid ka muud ELi vahendid, nagu ühtekuuluvuspoliitika fondid või TERA, eriolukorras töötuseriski leevendamiseks pakutava ajutise toetuse Euroopa rahastu, ning liikmesriikide ja teiste ELi institutsioonide meetmed.

Taaste- ja vastupidavusrahastust on antud rahalist toetust liikmesriikidele, kellest paljudel puudus eelarvepoliitiline manööverdamisruum COVID-19 kriisi sotsiaalse ja majandusliku mõju leevendamiseks. Taaste- ja vastupidavusrahastu reageeris kiiresti, eraldades 2021. ja 2022. aastal eelmaksetena 56,5 miljardit eurot ning 2023. aastal ja 2024. aasta alguses veel 10,4 miljardit eurot pärast seda, kui REPowerEU peatükid olid heaks kiidetud. Sellega anti liikmesriikidele kiiret ja otsest toetust lisaks paindlikkusmeetmetele ja täiendavale rahastusele, mis tehti kättesaadavaks ühtekuuluvuspoliitika fondidest. See mängis kriisi järel olulist stabiliseerivat rolli. Need väljamaksed vähendasid kiireloomulisi rahastamisvajadusi liikmesriikides, toetasid varajasi meetmeid ettevõtjate ja kodanike abistamiseks ning võimaldasid liikmesriikidel teha hädavajalikke koheseid investeeringuid, mis muidu ei oleks realiseerunud. Pärast ajaloolist kokkulepet emiteerida taasterahastu „NextGenerationEU“ ning taaste- ja vastupidavusrahastu rahastamiseks ühiseid ELi võlakirju kahanes märkimisväärselt ELi võlakirjade tootlus, mis aitas veelgi vähendada eelarvesurvet.

Olukord erineb varasematest kriisidest, sest pärast COVID-19 pandeemiat ja energiakriisi on ELi avaliku sektori investeeringud säilinud ja isegi suurenenud, kasvandes 3,0 %-lt 2019. aastal eeldatavalt 3,3 %-le 2023. aastal. Taaste- ja vastupidavusrahastu on sellele positiivsele tulemusele märkimisväärselt kaasa aidanud. See julgustav suundumus peaks 2024. ja 2025. aastal jätkuma, kuna avaliku sektori investeeringute kogumäär peaks tõusma 2025. aastaks 3,5 %-le SKPst. Komisjoni sügisese majandusprognoosi[14] kohaselt on ligikaudu pool avaliku sektori investeeringute eeldatavast kasvust aastatel 2019–2025 seotud investeeringutega, mida rahastatakse ELi eelarvest, eelkõige taaste- ja vastupidavusrahastust.

[14] 2023. aasta sügisene majandusprognoos: tagasihoidlik taastumine pärast keerulist aastat – Euroopa Komisjon (europa.eu)

Komisjoni majanduslik modelleerimine[15] osutab taasterahastu „NextGenerationEU“ investeeringute märkimisväärsele makromajanduslikule mõjule[16]. Mudel näitab, et tänu taasterahastule „NextGenerationEU“[17] võib ELi reaalne SKP olla 2026. aastal kuni 1,4 %[18] suurem, kui see oleks ilma taasterahastuta. See on sarnane teiste organisatsioonide hinnangutega[19]. Mudeli kohaselt võib taasterahastu „NextGenerationEU“ lühikeses perspektiivis suurendada ELi tööhõivet kuni 0,8 % ja tagada keskpikas perspektiivis püsivalt kõrgemad reaalpalgad, mis kajastavad tootlike investeeringute võimalikku tootlikkuse kasvu[20].

Taaste- ja vastupidavusrahastu samaaegne rakendamine kõigis liikmesriikides toob hinnangute kohaselt kaasa märkimisväärse positiivse ülekanduva mõju, mis suurendab keskmist SKPd võrreldes olukorraga, kus ei võeta ühiseid ja koordineeritud meetmeid. See ülekanduv mõju annab ELile hinnangu kohaselt lisaväärtust, mis moodustab veerandi kuni kolmandiku taaste- ja vastupidavusrahastu kogumõjust. Samal ajal kui hinnanguliselt saavad kõik liikmesriigid kasu märkimisväärsest piiriülesest ülekanduvast mõjust, mis tuleneb ELi integreeritud majanduse nõudluse kasvust, toetab taaste- ja vastupidavusrahastust saadav ühisinvesteeringute impulss ka ülespoole suunatud majanduslikku lähenemist ELis. Prognoositakse, et kuna ülekanduv mõju hoogustab laiemat majandustegevust ja piiriülest kaubandust, saavad sellest eriti kasu keskmisest madalama SKPga liikmesriigid.

Taaste- ja vastupidavusrahastu on kavandatud suunama toetust väiksema sissetulekuga ja haavatavamatele liikmesriikidele, keda pandeemia on tabanud kõige rängemini. Taaste- ja vastupidavusrahastu jaotusalus, millega määratakse kindlaks, kui palju rahalisi vahendeid iga liikmesriik võib saada, oli kohandatud tolleaegsele erakorralisele kriisiolukorrale, sealhulgas märkimisväärsele ebakindlusele seoses mõjuga, mida endiselt arenev pandeemia võis avaldada kogu ELis. Seetõttu võetakse selles arvesse nii pandeemia alguse sotsiaal-majanduslikku konteksti kui ka seda, kuidas liikmesriigid kuni 2022. aasta juunini kriisist taastusid. Samal ajal põhineb taaste- ja vastupidavusrahastu jaotusalus endiselt kindlalt majandusliku ühtekuuluvuse loogikal, kuna see kajastab liikmesriikide erinevusi SKPs elaniku kohta. Tänu sellele aitab taaste- ja vastupidavusrahastu võidelda majanduslike erinevuste vastu, edendades majanduslikku stabiilsust ja majanduskasvu seal, kus seda kõige rohkem vajatakse. Komisjoni modelleerimise kohaselt suureneb majanduskasv 2026. aastal

---

15 QUEST-mudel (vt joonealune märkus 2).

16 Taaste- ja vastupidavusrahastu makromajandusliku mõju hindamiseks on Euroopa Komisjon koostanud NGEU investeeringute makromajandusliku mõju tinglikud eelhinnangud. Need mudelsimulatsioonid ei ole tegeliku mõju järelhindamine, vaid pigem stiliseeritud eeldustel põhinev mudeli eelprognoos. Siiski sisaldavad siin esitatud simulatsioonid ajakohastatud teavet laenutaotluste, inflatsiooni ja eeldatavate kuluprofiilide kohta. Need keskenduvad investeeringutele, kuna struktuurireformide makromajanduslikku mõju on palju keerulisem modelleerida. Lisateabe saamiseks vt eelkõige Pfeiffer P., J. Varga ja J. in't Veld (2023): Quantifying spillovers of coordinated investment stimulus in the EU (ELi koordineeritud investeerimisstiimulite ülekanduva mõju kvantifitseerimine), *Macroeconomic Dynamics* (27), lk 1843–1865. Vt ka ECFNi aruteludokument (2021): https://economy-finance.ec.europa.eu/publications/quantifying-spillovers-next-generation-eu-investment_en.

17 QUEST-mudeli tulemused on arvutatud taasterahastu „NextGenerationEU“, mitte taaste- ja vastupidavusrahastu investeeringute põhjal. Taaste- ja vastupidavusrahastul põhinevad investeeringud (laenud ja tagastamatu toetus) moodustavad aga ligikaudu 90 % taasterahastu „NextGenerationEU“ investeeringutest.

18 Eelduste ja mudeli spetsifikatsioonide üksikasjalikku selgitust vt vahehindamist käsitleva komisjoni talituste töödokumendi II lisas.

19 Vt Rahvusvahelise Valuutafondi 2023. aasta IV artikli kohane euroala käsitlev konsultatsioon (lk 44), juuli 2023.

20 Pange tähele, et kuna simulatsioonid keskenduvad avaliku sektori investeeringutele (ilma kaasnevate tööturureformideta), on mõju tööhõivele suhteliselt lühiajaline ning suurem osa tööturule tulenevast keskmise pikkusega ja pikaajalisest kasust väljendub simulatsioonides reaalpalga kasvuna. Seevastu paljudes taaste- ja vastupidavuskavades sisalduvad reformid, mis on suunatud tööturgudele ja tööturul osalemise suurendamisele, võivad keskpikas ja pikas perspektiivis kaasa tuua tööhõive suure kasvu ja suurema potentsiaalse majanduskasvu.

selle tulemusena Kreekas kuni 4,5 %, Horvaatias üle 4 % ning Hispaanias ja Bulgaarias ligikaudu 3,5 %, samas kui ELi keskmine mõju on 1,4 %.

2.2. Taaste- ja vastupidavusrahastul on oluline roll struktuurireformide ja ELi ühiste poliitiliste prioriteetide toetamisel

Taaste- ja vastupidavusrahastu üks märkimisväärsemaid edusamme on selle tõendatud suutlikkus stimuleerida struktuurireformide rakendamist. Sidusate investeeringu- ja reformipakettide rakendamise seadmine taaste- ja vastupidavusrahastu väljamaksete tingimuseks on loonud tõhusad stiimulid reformide rakendamiseks. See hõlmab eelkõige reforme, mida EL on Euroopa poolaasta raames juba aastaid soovitanud. Kõigis kavades tuli käsitleda kõiki asjaomaseid riigipõhiseid soovitusi või olulist osa neist. Euroopa Kontrollikoda kinnitas, et taaste- ja vastupidavuskavad aitavad täita olulist osa riigipõhistest soovitustest[21]. Kahel taaste- ja vastupidavusrahastule eelnenud aastal suurenes selliste 2016.–2017. aasta riigipõhiste soovituste osakaal, mille puhul saavutati vähemalt mõningast edu, vaid kuue protsendipunkti võrra 53 %-lt 2018. aastal 59 %-le 2020. aastal. Seevastu selliste 2019.–2020. aasta riigipõhiste soovituste osakaal, mille puhul saavutati vähemalt mõningast edu, suurenes 17 protsendipunkti – 2021. aasta 52 %-lt enne taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamist peaaegu 69 %-le 2023. aastal. Enamik edusamme on tehtud rahastamise ja finantsteenuste kättesaadavuse, tööturu toimimise, rahapesuvastase võitluse ja ettevõtluskeskkonna valdkonnas. Kuna liikmesriigid rakendavad jätkuvalt oma kavasid, milles käsitletakse kõiki riigipõhiseid soovitusi või olulist osa neist, peaksid edusammud riigipõhiste soovituste täitmisel edaspidi märkimisväärselt suurenema.

Taaste- ja vastupidavusrahastust toetatud struktuurireformid ja investeeringud on edendanud edusamme ühiste poliitiliste prioriteetide saavutamisel ja toetanud sotsiaal-majanduslikku lähenemist ELis. Taaste- ja vastupidavusrahastust toetatavad reformid ja investeeringud edendavad eelkõige rohe- ja digipööret ning sotsiaal-majanduslikku lähenemist ja Euroopa sotsiaalõiguste samba rakendamist. Taaste- ja vastupidavusrahastust toetatakse ka reforme, mis suurendavad institutsioonide vastupanuvõimet, näiteks selleks, et parandada avaliku halduse toimimist ja kohtusüsteemi tulemuslikkust. Näiteid asjakohastest reformidest ja investeeringutest on esitatud tekstikastis 4. Need hõlmavad energiatõhusust, digitaalseid avalikke teenuseid, säästvat transporti, teadusuuringuid ja innovatsiooni, sotsiaalkaitset ja juurdepääsu tööturule, soolise võrdõiguslikkuse edendamist. Tulevikku vaadates on reformide ja investeeringute rakendamine kooskõlas ELi poliitiliste prioriteetidega jätkuvalt ELi poliitikaraamistiku peamine eesmärk, sealhulgas eelarvejärelevalve raames. ELi eelarve-eeskirjade läbivaatamise raames pööras komisjon erilist tähelepanu selliste reformide ja investeeringute rollile, mis suurendavad riigi rahanduse jätkusuutlikkust ning käsitlevad ELi prioriteete ja riigipõhiseid probleeme.

Taaste- ja vastupidavusrahastu ning muude ELi fondide vahel on suur koostoime, eelkõige ühtekuuluvuspoliitika valdkonnas. Rakendades samal ajal taaste- ja vastupidavusrahastu ning ühtekuuluvuspoliitika programme pidid liikmesriigid tegema

[21] Eriaruanne 21/2022: Taaste- ja vastupidavusrahastu ning riiklikud taaste- ja vastupidavuskavad (europa.eu).

strateegilisi otsuseid selle kohta, milliseid fonde kasutada kvalifitseeruvate investeeringute rahastamiseks. Need otsused sõltusid fondide vastavast kohaldamisalast, ajakavast ja rahastamiskõlblikkuse kriteeriumidest. Mitu liikmesriiki on kasutanud võimalust rahastada nii taaste- ja vastupidavusrahastust kui ka struktuurifondidest soodustavaid reforme ja investeeringuid, et maksimeerida ELi rahastamise mõju. Näiteks on Itaalia taaste- ja vastupidavuskavas reform, mille eesmärk on parandada avaliku sektori investeeringute tulemuslikkust veesektoris. Reform peaks aitama kõrvaldada asjaolud, mis takistavad ühtekuuluvuspoliitika investeeringute tegemist säästvasse veemajandusse. Samamoodi ajakohastas Slovakkia taaste- ja vastupidavusrahastu raames oma õigusraamistikku, et hõlbustada uute taastuvate energiaallikate ühendamist võrku, mis toetab arukate energiasüsteemide, võrgu ja salvestamise arendamiseks tehtavate investeeringute rakendamist ühtekuuluvuspoliitika raames. Kuigi on liiga vara anda põhjalik hinnang taaste- ja vastupidavusrahastu ning muude ELi fondide mõjule kohapeal, peaks nendevaheline koostoime taaste- ja vastupidavusrahastu ning ühtekuuluvuspoliitika rakendamise edenedes veelgi suurenema. See nõuab ka kõigi asjaomaste sidusrühmade jätkuvat kaasamist ja koordineerimist. Samal ajal on keskendumine taaste- ja vastupidavuskavade rakendamisele põhjustanud mõnes liikmesriigis muu hulgas viivitusi struktuurifondide rakendamisel ning

taaste- ja vastupidavusrahastu ning muude ELi fondide koostoimet on võimalik veelgi enam ära kasutada.

Tekstikast 4. Taaste- ja vastupidavusrahastu kiirendab ELi poliitiliste prioriteetide elluviimist

Taaste- ja vastupidavusrahastu pakub oma laia kohaldamisala ja suure rahastamispaketiga märkimisväärseid rahalisi vahendeid, et edendada ELi ühise poliitika rakendamist.

***Hoonete energiatõhususe suurendamine** on ELi prioriteet, et saavutada ELi kliima- ja keskkonnaeesmärgid, vähendades samal ajal kodumajapidamiste ja ettevõtjate energiaarveid. Tänu taaste- ja vastupidavusrahastule investeeritakse energiatõhususse üle 102 miljardi euro ning viiakse ellu ambitsioonikaid reforme haldustõkete kõrvaldamiseks.*

- ***Prantsusmaa investeerib taaste- ja vastupidavusrahastu kaudu 1,9 miljardit eurot, et toetada sotsiaaleluruumide renoveerimist nende energiatõhususe suurendamiseks ja eramutoetuskava „MaPrimeRenov“.** Kava kaudu toetatakse rohkem kui 1,5 miljonit kodumajapidamist eluruumide renoveerimisel nende energiatõhususe suurendamiseks (neist 750 000 on juba toetust saanud). **Hispaania** renoveerib **energiatõhususe suurendamiseks aastas keskmiselt 57 000 eluruumi**. See ületab Hispaania riiklikus energia- ja kliimakavas seatud algset eesmärki, milleks on 50 000 eluruumi aastas.*

*Taaste- ja vastupidavuskavad toetavad märkimisväärselt **avaliku halduse digitaliseerimist**. ELi praegune eesmärk, mis on sätestatud poliitikaprogrammis „Tee digikümnendisse“ ja digikompassis, on tagada, et 2030. aastaks on kõik peamised avalikud teenused internetis täielikult kättesaadavad kõigile, sealhulgas puuetega inimestele. Peamised avalikud teenused peaksid vastama kõrgetele turvalisuse ja eraelu puutumatuse nõuetele. Tänu taaste- ja vastupidavusrahastule investeeritakse üle 48 miljardi euro avaliku halduse digitaliseerimisse.*

- ***Kreeka investeerib oma avaliku sektori asutuste digipöördesse 2,8 miljardit eurot.** Reformid ja investeeringud keskenduvad arhiivide digiteerimisele ja täiustatud digiteenustele, mis hõlmavad tänapäevaseid IT-süsteeme ning süsteemide ja andmete suuremat koostalitlusvõimet.*

***Teadusuuringud ja innovatsioon** on üks võimsamaid vahendeid liidu majanduse toetamiseks ja konkurentsivõime suurendamiseks ülemaailmsel tasandil. Liikmesriikidele esitati korrapäraselt riigipõhiseid soovitusi, et suurendada teadusuuringuid ja innovatsiooni toetava poliitika ja investeeringute tõhusust. Tänu taaste- ja vastupidavusrahastule investeeritakse üle 47 miljardi euro, et kiirendada teadusuuringute ja innovatsiooni süsteemi arendamist ja ümberkujundamist liikmesriikides ning suurendada toetust peamistele tehnoloogiavaldkondadele.*

- ***Tšehhi sõlmis enam kui 195 miljoni euro eest riigihankelepinguid teadus- ja arendustegevuseks meditsiinis.*** *Lepingute eesmärk on, et viis konsortsiumi (mis on loodud ülikoolide, riiklike teadusasutuste ning muude avalik-õiguslike ja eraõiguslike üksuste vahel) viiksid läbi teadus- ja arendustegevust prioriteetsetes meditsiinivaldkondades, sealhulgas nakkushaiguste, vähktõve, neuroteaduste, ainevahetushäirete ja südame-veresoonkonna haiguste alal ning uuriksid haiguste sotsiaal-majanduslikku mõju.*

Säästev liikuvus *on ELi poliitiliste prioriteetide keskmes ja transport on pikka aega olnud üks sektor, kus on kõige raskem CO_2 heidet vähendada. Tänu taaste- ja vastupidavusrahastule investeeritakse üle 38 miljardi euro raudteetaristusse ja -võrkudesse. Meetmetega parandatakse TEN-T võrgu laiendamise kaudu ka Euroopa raudteeühendusi. Paljud liikmesriigid toetavad võrgu laiendamist Euroopa raudteeliikluse juhtimissüsteemi (ERTMS) kasutuselevõtuga, mis suurendab Euroopas rongide ohutust ja koostalitlusvõimet.*

- ***Itaalia*** *võtab tänu oma taaste- ja vastupidavuskavale ERTMSi Euroopa arenduskava eesmärkide raames selle süsteemi kasutusele* ***2 800 kilomeetril****.* ***Saksamaal*** *toetatakse taaste- ja vastupidavuskavaga* ***raudteede digitaliseerimist ERTMSi järgmiste versioonide jaoks****.*

Sotsiaalkaitse. *Euroopa sotsiaalõiguste samba tegevuskavas, mille komisjon avaldas 2021. aasta märtsis, on muu hulgas esitatud edasised sammud sotsiaalkaitsesüsteemide tugevdamiseks ja ajakohastamiseks. See sisaldab peamist eesmärki vähendada vaesuse või sotsiaalse tõrjutuse ohus olevate inimeste arvu. Tänu taaste- ja vastupidavusrahastule investeeritakse lisaks muudest ELi allikatest saadud summadele sotsiaalkaitsesse üle 14,1 miljardi euro.*

- ***Horvaatia käivitab reformi ja investeeringu, et pakkuda sotsiaalset nõustamist inimestele, keda ohustab diskrimineerimine või kes on ühiskonnas tõrjutud.*** *Nende meetmetega võetakse sotsiaalhoolekandekeskustes kasutusele uus individuaalne mentorlusteenus. See uus teenus keskendub puudega inimeste, vägivallaohvrite, kodututе, rändajate, romade, noorte, vanglakaristust kandvate isikute ja muude sotsiaalselt haavatavate elanikkonnarühmade liikmete kaasamisele.*

- ***Poola viib ellu reformi ja investeeringu, et parandada lapsevanemate, eelkõige naiste olukorda tööturul, muutes kvaliteetsed lapsehoiuteenused kättesaadavamaks.*** *Reformiga kavatsetakse kehtestada lastehoiu kvaliteedistandardite raamistik, sealhulgas siduvad haridussuunised ja alla kolmeaastaste laste hooldusteenuste standardid, millega kaasneb IT-süsteemi rakendamine, et hallata lastehoiuasutuste rahastamist ja loomist ning uute kohtade loomist lastehoiuasutustes.*

2.3. Taaste- ja vastupidavusrahastu edendab terviklikku poliitikakujundamist ja suurendab riikide isevastutust, kuid kutsutakse üles suurendama rahastu paindlikkust

Vahehindamises rõhutatakse, et reformide ja investeeringute koondamine terviklike riiklike keskpika perioodi kavade kaudu ühte rahastamisvahendisse on taaste- ja vastupidavusrahastu üks tõhusamaid aspekte. Taaste- ja vastupidavusrahastu toetab terviklikke ja sidusaid reforme ja investeeringuid, mis käsitlevad nii ELi poliitilisi prioriteete kui ka riigipõhiseid probleeme. Selline lähenemisviis stimuleerib metoodilist planeerimist igas liikmesriigis ja tõhustab rakendamist. Reformide ja investeeringute sidus järjestus võimaldab näiteks viia kõigepealt ellu reformid, mis toetavad neile järgnevate investeeringute mõju. Lisaks on reformide ja investeeringute vahelist koostoimet lihtsam ära kasutada, kui nende rakendamist koordineeritakse integreeritud viisil.

Taaste- ja vastupidavusrahastu raames saavad liikmesriigid kavandada reforme ja investeeringuid vastavalt oma prioriteetidele ja vajadustele, tagades sihipärase riigipõhise lähenemisviisi, kuid toetades samal ajal ELi ühist poliitikat. Kuigi taaste- ja vastupidavusrahastu määruses on sätestatud üldised kriteeriumid, millele kavad peavad vastama, vastutavad kavade koostamise ning kavandatavate reformide ja investeeringute üle otsustamise eest liikmesriigid, mis loob tugeva isevastutuse, pühendumuse ja aruandekohustuse, mis omakorda hõlbustab rakendamist. See kehtib eelkõige reformide puhul, mille jaoks on sageli vaja liikmesriikide parlamentide heakskiitu. Lisaks nõuab tihedat koostööd komisjoni, liikmesriikide ministeeriumide ja rakendusasutuste vahel, mis on toonud kaasa positiivse kaasmõju poliitika kavandamise ja parema institutsioonidevahelise koordineerimise näol. ELi tasandil on Euroopa Parlamendil oluline roll taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamise järelevalvajana. Seda illustreerivad seni Euroopa Parlamendiga toimunud 14 taaste- ja vastupidavusdialoogi ning 34 töörühma koosolekut. Selleks et veelgi suurendada taaste- ja vastupidavusrahastu nähtavust ja läbipaistvust, võttis komisjon kasutusele liikmesriikides taaste- ja vastupidavusrahastust toetatavate projektide interaktiivse kaardi[22].

Piirkondlike ja kohalike omavalitsuste, sotsiaalpartnerite, kodanikuühiskonna organisatsioonide ja muude asjakohaste sidusrühmade kaasamine on oluline tegur taaste- ja vastupidavuskava meetmete kavandamisel ja rakendamisel. Kuigi taaste- ja vastupidavusrahastu määruse kohaselt peavad liikmesriigid esitama teabe oma riiklike taaste- ja vastupidavuskavade koostamise ajal toimunud konsultatsioonide kohta, sõltub nende sidusrühmade kaasamise tase ja vorm riiklikest õigusraamistikest ning võib liikmesriigiti märkimisväärselt erineda. Lisaks riiklikele ametiasutustele, kes täidavad praeguse õigusraamistiku alusel peamist koordineerimis- ja järelevalverolli, on oluline roll ka kohalikel ja piirkondlikel omavalitsustel, samuti sotsiaalpartneritel, kodanikuühiskonna organisatsioonidel ja muudel sidusrühmadel. Kohalikud ja piirkondlikud omavalitsused ning asjakohased sidusrühmad, sealhulgas sotsiaalpartnerid, on juhtinud tähelepanu sellele, et nad ei ole piisavalt kaasatud taaste- ja vastupidavuskavade meetmete kavandamisse, rakendamisse ja järelevalvesse. Kuigi seda võib osaliselt selgitada vajadusega kiirendada taaste- ja

[22] https://commission.europa.eu/business-economy-euro/economic-recovery/recovery-and-resilience-facility_et#map

vastupidavuskavade väljatöötamist kriisiolukorras, on nende tihe kaasamine oluline, et toetada edaspidi isevastutust ja rakendamist kohapeal. Näiteks peaks tööturu osapooltel olema keskne roll tööturu- ja sotsiaalpoliitika reformide elluviimisel.

Taaste- ja vastupidavuskavade kavandamisel ja rakendamisel on vaja piisavat paindlikkust, et tagada jätkuv lisaväärtus ja sujuv rakendamine. Taaste- ja vastupidavusrahastu vahehindamisel nõudsid liikmesriigid suuremat paindlikkust oma kavade rakendamisel. Näiteks leidsid liikmesriigid, et eesmärkide ja sihtide määratlus on liiga üksikasjalik ning iga osamakse sidumine kindla eesmärkide ja sihtide rühmaga on liiga jäik, eelkõige juhul, kui algselt kavandatud rakendamist mõjutavad ettenägematud asjaolud. See võib põhjustada viivitusi rakendamisel ja halduskoormust kõigile asjaosalistele.

Komisjon reageeris kiiresti soovitustele suurendada läbipaistvust taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamisel. Kooskõlas Euroopa Parlamendi ja Euroopa Kontrollikoja soovitustega kasutas komisjon liikmesriikide abiga 2023. aastal kavade läbivaatamise raames võimalust, et selgitada eesmärkide ja sihtide määratlust, kui see oli asjakohane ja vajalik. 2023. aastal avaldas komisjon[23] ka oma metoodika eesmärkide ja sihtide hindamiseks, maksete osaliseks peatamiseks ning eesmärkide ja sihtide tagasipööramiseks,[24] et selgitada taaste- ja vastupidavusrahastu määruse kohaldamist ja suurendada liikmesriikide teadlikkust. Kuigi täiendavate suuniste üle väljendati heameelt, on vaja veel kaaluda, kas sellega seoses oleks võimalik rohkem ära teha.

Taaste- ja vastupidavuskavade läbivaatamine võib olla ressursimahukas, kuid sihipärased kohandused tehti kiiresti. Üldiselt peavad liikmesriigid muudatusi tülikaks, kuna need vajavad ulatuslikku põhjendust ja nõukogu heakskiitu, mis omakorda pärsib vahendi paindlikkust. Kui muudatused on sihipärased, saab neid siiski teha suhteliselt kiiresti. Näiteks kulus ainult kaks kuud, et komisjon hindaks Saksamaa ja Luksemburgi taaste- ja vastupidavuskava muudatusi ja nõukogu kiidaks need heaks. Seda sihipärast lähenemisviisi võiks kasutada tulevikus, et reageerida kiiresti uutele rakendamisprobleemidele, säilitades samal ajal kavade ambitsioonikuse ning jätkates taaste- ja vastupidavusrahastu määruse nõuete täitmist.

Jätkata tuleb jõupingutusi liikmesriikide ja rakendusasutuste haldussuutlikkuse parandamiseks. Mõnel liikmesriigil on alates taaste- ja vastupidavusrahastu loomisest olnud raskusi haldusasutuste töökoormuse kasvu leevendamisel. Liikmesriikide haldussuutlikkuse suurendamine on endiselt väga oluline. Oluline on tagada, et liikmesriigid saaksid taaste- ja vastupidavusrahastust ja muudest ELi fondidest majanduslikku ja sotsiaalset kasu ning aitaksid kaasa vahendite paremale ärakasutamisele. Liikmesriigid on taotlenud ja saanud tehnilise toe instrumendilt toetust nii oma taaste- ja vastupidavuskavade kui ka REPowerEU peatükkide kavandamiseks ja rakendamiseks. Üle 400 tehnilise toe instrumendi raames heaks kiidetud projekti on seotud liikmesriikide taaste- ja vastupidavuskavade koostamise või rakendamisega. Komisjon jätkab liikmesriikide toetamist ja nõustamist, et lahendada haldussuutlikkusega seotud probleeme ja investeerimisalaseid kitsaskohti. Vajaduse korral on komisjon julgustanud liikmesriike lisama oma taaste- ja vastupidavuskavadesse täiendavaid toetusmeetmeid, et hõlbustada vahendi igapäevast haldamist (nt ajutised töötajad, koolitus, uued IT-süsteemid) ja

---

23 Taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamist käsitlev teatis – Euroopa Komisjon“ (europa.eu).

24 COM_2023_545_2_annex2_EN.pdf (europa.eu)

parandada haldusasutuste tõhusust (nt riigihangete reform Slovakkias ja loamenetlused Poolas, haldusasutuste ja protsesside digitaliseerimine Hispaanias).

2.4. Taaste- ja vastupidavusrahastu on esimene suurem tulemuspõhine vahend ELi tasandil

Sellest enneolematu ulatuse ja ambitsiooniga rahastust eraldatakse vahendeid konkreetsete saavutuste alusel, mis teeb sellest esimese suuremahulise tulemuspõhise rahastamisvahendi ELi tasandil. Selle asemel, et võtta arvesse projektide rakendamise kulusid nagu kulupõhiste vahendite puhul, eraldatakse vahendid eesmärkide ja sihtide saavutamisel, mis kujutavad endast konkreetseid samme liikmesriikide reformide või investeeringute rakendamisel, kasutades tulemuspõhist lähenemisviisi.

See tulemuspõhine lähenemisviis on taaste- ja vastupidavusrahastu tulemuslikkuse seisukohast keskse tähtsusega, tagades käegakatsutavate tulemuste saavutamise kohapeal. Mitmesugused eesmärgid ja sihid võimaldavad taaste- ja vastupidavuskavade rakendamist tõhusalt jälgida, kuna nende kaudu jälgitakse taaste- ja vastupidavusrahastust toetatavate meetmete kogu olelusringi[25]. See lähenemisviis võimaldab teha väljamakseid ka reformide ja investeeringute vaheetappide saavutamisel, premeerides tulemuste saavutamisel tehtud edusamme ja tegelikke tulemusi kohapeal. Sellest tulenevalt rõhutatakse vahehindamises, et kuna taaste- ja vastupidavusrahastuga premeeritakse edusamme, on väljamaksed võrreldes muude ELi vahenditega kiiremad. On oluline, et see lähenemisviis pakub liikmesriikidele tõhusaid stiimuleid reformide elluviimiseks ja seda eesmärki ei pruugi tingimata saavutada (rahaliste) kulutustega.

Tulemuspõhine rahastamine suurendab ELi kulutuste sidusust ja prognoositavust. Taaste- ja vastupidavusrahastu tulemuspõhine olemus on toonud kaasa terviklikuma lähenemisviisi avaliku sektori kulutustele nii riiklikul kui ka ELi tasandil. Otsene rahaline toetus eesmärkide ja sihtide täitmise korral toob kaasa kohustused ja stiimulid kokkulepitud meetmete tegelikuks rakendamiseks. Lisaks võib taaste- ja vastupidavuskavasid vaadelda liikmesriikide ja ELi vaheliste lepingutena, milles mõlemad pooled nõustuvad selgete kohustuste alusel koostööd tegema. Taaste- ja vastupidavusrahastu vahehindamise kontekstis märkisid sidusrühmad, et tulemuspõhine lähenemisviis on suurendanud prognoositavust ja aruandekohustust. Konkreetsed tulemused, mis tuleb saavutada, on eelnevalt selgesti sätestatud (nõukogu rakendusotsustes), mis suurendab liikmesriikide suutlikkust tulevikku kavandada. See lähenemisviis nõuab eesmärkide ja sihtide asjakohast määratlemist, et vältida ebaselgust rakendamisprotsessi ja kokkulepitud meetmete suhtes. Üldiselt kujutavad need omadused endast muutust nii poliitika planeerimises ja rakendamises kui ka ELi kulutustes laiemalt: kulutuste tegemisel viiakse põhitähelepanu kantud kuludelt üle tegelikele tulemustele ja kokkulepitud meetmete täitmisele.

2.5. Taaste- ja vastupidavusrahastu aruandlus- ja kontrollisüsteem vajab jätkuvalt toetust ja kohandusi

[25] Lisaks võetakse taaste- ja vastupidavusrahastu määrusega kasutusele ühiste näitajate kontseptsioon, mis lisanduvad eesmärkidele ja sihtidele ning mille eesmärk on anda aru rahastu üldisest tulemuslikkusest ja edusammudest selle eesmärkide saavutamisel. Vahehindamisel toodi esile puudused taaste- ja vastupidavusrahastu ühiste näitajate ülesehituses, mida tuleks tulevaste tulemuspõhiste vahendite loomise kaalumisel arvesse võtta.

Hoolimata tulemuspõhise lähenemisviisi positiivsetest omadustest tekitas taaste- ja vastupidavusrahastu liikmesriikidele halduskoormust, samuti võiks selle halduslikku külge veelgi lihtsustada. Rahastamisvahendi ülesehitusest hoolimata tõid liidu finantshuvide kaitsmise nõuded kaasa samasuguse hulga haldustööd kui muude ELi fondide puhul, mis põhinevad kuludel. Seda seetõttu, et lisaks eesmärkide ja sihtide täitmise tõenditele peavad liikmesriigid koguma eri liiki andmeid auditi ja kontrolli eesmärgil. Uue vahendina tekitas taaste- ja vastupidavusrahastu riiklike haldusasutustele sisenemiskulusid ning liikmesriikide kõigi tasandite ametiasutused leidsid, et auditi- ja kontrollimenetlused on liiga keerulised. Lisaks kaebasid liikmesriigid riiklike ametiasutuste, komisjoni ja Euroopa Kontrollikoja auditite kattumise üle. Seda arusaama võis süvendada taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamine samaaegselt ühtekuuluvuspoliitika fondidega, mis järgivad erinevaid eeskirju ja tuginevad peamiselt kulupõhisele kontrollile. Keeruline auditi- ja kontrolliraamistik on aeglustanud taaste- ja vastupidavusrahastu rakendamist. Komisjoni prioriteediks jääb teha kindlaks sellega seotud võimalikud lihtsustamisvaldkonnad, sealhulgas võttes arvesse enne väljamaksete lubamist tehtavat väga põhjalikku tööd, et kontrollida eesmärkide ja sihtide rahuldavat täitmist. See peab siiski olema tasakaalus vajadusega hallata ELi vahendeid nõuetekohaselt, et kaitsta liidu finantshuve ja tagada vahendite kasutamise läbipaistvus, eriti arvestades rahastamisvahendi suurust ja lähenemisviisi uudsust.

3. Taaste- ja vastupidavusrahastu jätkab tulemuslikku tööd ka oma kasutusaja teisel poolel

Taaste- ja vastupidavusrahastu on olnud tõhus vastus COVID-19 pandeemia enneolematule majanduslikule ja sotsiaalsele mõjule. Rahastu on olnud väga oluline, et kaitsta ühtset turgu, vältida suuremaid majanduslikke erinevusi ELis, kiirendada rohe- ja digipööret ning aidata liikmesriikidel muuta oma majandus tulevikukindlaks. Taaste- ja vastupidavusrahastu on aidanud pandeemia ajal ja pärast seda oluliselt suurendada avaliku sektori investeeringuid ning selle loomine on toonud kaasa olulise muutuse ELi suutlikkuses reageerida majanduskriisidele. Taaste- ja vastupidavusrahastu aitab tugevdada ka Euroopa pikaajalist konkurentsivõimet ja strateegilist autonoomiat.

Taaste- ja vastupidavusrahastu on toonud kaasa terviklikuma lähenemisviisi ELi kulutustele. Taaste- ja vastupidavusrahastu väljamaksed põhinevad pigem edusammudel ja saavutatud tulemustel kui kantud kuludel, mis tagab prognoositavuse ja aruandekohustuse nii liikmesriikide kui ka komisjoni jaoks. Vahehindamise raames läbi viidud konsultatsioonid näitavad, et ELi tasandil on tulemuspõhistele vahenditele laialdane toetus. Selline lähenemisviisist ELi kulutustele on juba saanud inspiratsiooni suured uued programmid, nagu kliimameetmete sotsiaalfond ja Ukraina rahastu. Sellest vaatenurgast on taaste- ja vastupidavusrahastu tulemuspõhine ülesehitus võrdlusaluseks ELi rahastamisvahendeid käsitlevates aruteludes, pidades silmas järgmist mitmeaastast finantsraamistikku, ning käesolev vahehindamine annab asjakohase aluse kogemustest õppimiseks.

Taaste- ja vastupidavusrahastu kiire kasutuselevõtt ja selle väljamaksete kiirus näitavad selle vahendi võimet toetada liikmesriike kriisi ajal, samal ajal kui tugev stiimul reformide elluviimiseks aitab meie majandusel ja ühiskonnal tulevikuks paremini valmistuda. Taaste- ja vastupidavusrahastu on osutunud oluliseks vahendiks paljude liikmesriikide pikaajaliste reformivajaduste rahuldamisel ning reformide ja investeeringute koondamine ühte rahastamisvahendisse võimaldab paremat planeerimist, koostoimet ja sidusamaid meetmeid kooskõlas ELi ja riiklike prioriteetidega.

Taaste- ja vastupidavusrahastu kasutusaja teine pool on nüüdseks alanud ja rakendamine peaks kiirenema. Ambitsioonikate reformide ja investeeringute elluviimine 2026. aastaks nõuab kõigilt liikmesriikidelt ja komisjonilt märkimisväärseid jõupingutusi ja pidevat pühendumist. Komisjon kaalub jätkuvalt, kuidas liikmesriike nende kavade rakendamisel veelgi toetada, ning püüab suurendada vastastikust täiendavust ELi rahastamisvahendite ning nende vahendite ja riiklike eelarvete vahel. Kuigi seadusandlikud muudatused ei tundu praeguses etapis asjakohased, kaalutakse rakendamise hõlbustamiseks taaste- ja vastupidavusrahastu määruse kohaldamisalasse kuuluvaid täiendavaid meetmeid.

Kõik elemendid on paigas tagamaks, et taaste- ja vastupidavuskavad aitavad kaasa ELi majanduse taastamisele ja ajakohastamisele. Paljudel juhtudel avaldavad kavades sisalduvad reformid ja investeeringud juba tõelist ja püsivat mõju kohapeal. Kavade läbivaatamisega pandi alus nende kiiremale rakendamisele. Nii aitab taaste- ja vastupidavusrahastu reformi- ja investeerimiskava luua nüüdisaegsema, jõukama, kaasavama, kliimaneutraalsema ja kestlikuma ELi, mis on vastupanuvõimeline ning tulevasteks võimalusteks ja probleemideks paremini ette valmistatud. Need eesmärgid tuleb saavutada koos, kõigi ELi institutsioonide, liikmesriikide, kodanikuühiskonna, töötajate ja ettevõtete tihedas koostöös.